

Emerging Worlds

תולדות

1a Antswell - Steve Chmash

[²⁴ When her term to bear grew full, then behold! there were twins in her womb. ²⁵ The first one emerged red, entirely like a hairy mantle; so they named him Esau. ²⁶ After that his brother emerged with his hand grasping on to the heel of Esau; so he called his name Jacob; Isaac was sixty years old when she bore them.

²⁷ The lads grew up and Esau became one who knows hunting, a man of the field; but Jacob was a wholesome man, abiding in tents. ²⁸ Isaac loved Esau for game was in his mouth; but Rebecca loved Jacob.

²⁹ Jacob simmered a stew, and Esau came in from the field, and he was exhausted. ³⁰ Esau said to Jacob, "Pour into me, now, some of that very red stuff for I am exhausted." (He therefore called his name Edom.)

³¹ Jacob said, "Sell, as this day, your birthright to me."

³² And Esau said, "Look, I am going to die, so of what use to me is a birthright?"

16

[²⁷ So he drew close and kissed him; he smelled the fragrance of his garments and blessed him; he said, "See, the fragrance of my son is like the fragrance of a field which HASHEM had blessed — ²⁸ And may God give you of the dew of the heavens and of the fatness of the earth, and abundant grain and wine. ²⁹ Peoples will serve you, and regimes will prostrate themselves to you; be a lord to your kinsmen, and your mother's sons will prostrate themselves to you; cursed be they who curse you, and blessed be they who bless you."]

1c

[³⁸ And Esau said to his father, "Have you but one blessing, Father? Bless me too, Father!" And Esau raised his voice and wept.

³⁹ So Isaac his father answered, and said to him: "Behold, of the fatness of the earth shall be your dwelling and of the dew of the heavens from above. ⁴⁰ By your sword you shall live, but your brother you shall serve; yet it shall be that when you are aggrieved, you may cast off his yoke from upon your neck."

פירוש, כאשר אדם נותן מתן טוב ללומדי תורה, כי אז "לפני גדולים ינחנו", יש לו קדימה על יששכר.

8

מוסיף על כך ה"חתם סופר" חידוש גדול, בכיבוד הטעם שזבולון קודם בחשיבותו על יששכר, כי זבולון מכניע עצמו וממליך עליו את יששכר משום שהוא עוסק בתורה, ואילו יששכר מכניע עצמו וממליך עליו את זבולון בגלל שהוא מפרנסו. לפי זה אומר ה"חתם סופר" בלשונו: "נמצא כוונת הכנעת זבולון יותר לשם שמים מכוונת יששכר לזבולון. על כן זבולון והשלחן קודם." ומטעם זה סיבב הקב"ה ששעשו יהיה הבכור, כי היום שהשגחה העליונה הועידה לעשו את התפקיד הקדוש, להיות בבחינת זבולון לחמוך ביעקב עמוד התורה, על כן זכה להיות הבכור להיוולד לפני יעקב כדרכו של זבולון שהקדימו משה רבינו לפני יששכר: "שמה זבולון בצאתך ויששכר באהליך".

9

אך ביאור הענין הוא, כי טרם שנולד עשו עדיין הסכים להיות בבחינת זבולון, לכן ראוי לו להיות הבכור כדין זבולון שקדם ליששכר, אבל כשראה יעקב כי אחרי עשו עשו ראשו ורובו בעולם, מרד בתפקידו ושוב אינו רוצה להיות בבחינת זבולון לפרנסו, לכן מיד כשיצא אחרי: "וידו אוחות בעקב עשו", לעכבו שלא יולד ראשון בכור, כי אחרי שמעל בתפקידו שוב אינו ראוי להיות הבכור,

2

And God shall give you of the dew of the Heavens and of the fat of the earth, and bountiful grain and vineyards. (Bereishis 27:28)

*And God will give you... He will give, and give again. On the simplest level, however, it is a continuation of [Yitzhak's] first statement. "See, the fragrance that HaKadosh Baruch Hu gave my son is as the fragrance of a field blessed by Hashem... And He shall also give you of the dew of the Heavens and the bounty of the earth." (Rashi)

הפנינים

תולדות

טוב

ק"ה

3

ויתן לך (כו כח)

כתב רש"י, יתן ויחזור ויתן. יש להבין מדוע לא ברכו שה' יתן לו את ברכתו בבת אחת, ואיזה מעלה יש בזה שיתן ויחזור ויתן.

6

לפי זה מבאר ה"חתם סופר" כי תכלית הבריאה הייתה, שיעקב וזרעו יהיו בבחינת ממלכת כהנים וגוי קדוש, שיעסקו כולם בתורה בבחינת יששכר, ואילו עשו וזרעו שהם אומות העולם יהיו בבחינת זבולון, שיפרנסו את יעקב וזרעו שיוכלו לשבת במנוחה על התורה והעבודה. ומטעם זה סיבב הקב"ה שעשו יהיה הבכור, כמו שמצינו אצל הברכות שברך יעקב את השבטים לפני פטירתו, שהקדים את זבולון לפני יששכר (בראשית מט יג): "וזבולון לחוף ימים ישכון... יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתים", וכן כשברך משה רבינו את ישראל לפני מותו, הקדים את זבולון לפני יששכר (דברים לג יח): "שמה זבולון בצאתך ויששכר באהליך". משמע שזבולון התומך ביששכר יש לו חשיבות יתירה על יששכר עמוד התורה.

7

וכן ביאר רבי אליהו מזרחי (סוף פרשת פקודי), טעם הדבר שבהקמת המשכן הקדים הכתוב סידור השלחן לסידור המנורה, ככתוב (שמות מ כב): "ויתן את השלחן באהל מועד... וישם את המנורה באהל מועד נוכח השלחן", כי השלחן שיש עליו לחם הפנים מרמז על זבולון המפרנס את יששכר, ואילו המנורה המאירה באור הנרות רמז על יששכר העוסק בתורה, ככתוב (משלי ו כג): "כי נר מצוה ותורה אור". וזהו שאמרנו (ב"ב כה): "הרוצה שיחכים ירדים ושיעשיר יצפין, וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום", והיות שזבולון חשוב יותר מיששכר, לכן סידור השלחן שרומז על זבולון, קודם לסידור המנורה שרומז על יששכר, וזהו פירוש הכתוב (משלי יח טז): "מתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו".

4

עוד פירוש, על פי רוב העשירות אינה לטובת האדם, כי היא מעבירה אותו על דעתו ועל דעת קונו, וכבר בקש החכם מכל אדם (משלי ח ח) ריש ועושר אל תתן לי פן אשבע וכחשתי, ואם העשירות באה לאדם באופן פתאומי, הנסיון הוא עוד יותר גדול, כי אז לבו מתגאה ביותר, ולכן אף מי שנגזרה לו עשירות, טוב לו שיעלה מעלה מעלה לאט לאט עד שיתרגל לעשירות.

זהו שאמר יצחק אבינו ליעקב יתן ויחזור ויתן, בהדרגה, כדי שהעשירות לא תזיק לשלמותו הרוחנית. אבל לעשו לא אמר "ויתן", אלא משמני הארץ יהיה מושכר, מיד, כי לו העושר לא יזיק, שהרי בלאו הכי עומד הוא ברעו.

5 האל כחם ק"ה

ונראה לבאר כל זה על פי הקדמה נפלאה ממשנתו הטהורה של ה"חתם סופר" ב"תורת משה" (דף צד: ד"ה שני גי'ים), שהיא בבחינת אבן הפינה להאיר באור בהיר כל עניני יעקב ועשו בפרשה זו. ה"חתם סופר" דיבר בקדשו לבאר תכלית בריאת יעקב ועשו כאחים תאומים, על פי מה שמצינו השותפות המופלאה של יששכר וזבולון, כמו שפירש רש"י (בראשית מט יג) בשם המדרש תנחומא:

על פי יסוד נפלא זה של ה"חתם סופר", יאר עינינו וישמח לכינו להבין עיני יעקב ועשו האמורים בפרשה זו, וזה יצא ראשון מה שסיבב הקב"ה שיעקב ועשו יולדו אחים תאומים, שכבר למדנו מדברי החתם סופר הביאור על כך, כי תכלית בריאתם היתה שיהיו בבחינת יששכר וזבולון, אמנם עדיין צריך ביאור, כיון שמיד בעת לידתם כבר מעל עשו בתפקידו, ונתקיים בהם: "ושני לאומים ממעיך יפרדו", שנפרדו זה מזה פרידה מוחלטת, מדוע אם כן בראם הקב"ה אחים תאומים, הלא גלוי וידוע לפניו יתברך כי לא רק שעשו לא ימלא את תפקידו, אלא עוד יוסף להילחם מלחמת חרמה כנגד יעקב וזרעו בבחינת: "ולאום מלאום יאמץ".

ויאמר

מריבים על ב' העולמות

יעקב ועשיו אלו הם ב' הכוחות המנוגדים שיש בעולם, מיעקב יצא עם ישראל, ומעשיו יצאו הגויים, והמרחק ביניהם כרחוק מזרח ממערב, אך יש לדעת ששניהם נולדו מבטן אחת ותאומים היו, ועד כדי כך היו נראים דומים, עד שיצחק טעה בעשיו וחשבו לצדיק, ואם טעה טעות כזו ברור שלעין הפשוטה לא היה ניכר השינוי, אך אחר הרבה דורות השינוי הוא נורא, ומשל למה הדבר דומה ליסודות בנין, כידוע שהבנאים נוהרים למדור בפלס את היסודות כדי שיהיו ישרות, כי אם לא יהיו ישרים אלא נוטים מעט כל הבנין אה"כ יהא עקום, אמנם ביסודות הנטיה היא דקה אך תוצאותיו בבנין הם גדולות מאוד.

ואף יעקב ועשיו כן, לעין כל ההבדל ביניהם היה דק ופנימי ולא תיצוני, ולכן יצחק טעה בו, ואותו הבדל קטן התפתח אה"כ לממדים עצומים כמו שאמר ה' את יעקב אהבתי ואת עשיו שנאתי, ומה היה שורש ההבדל הדק אם למראית עין נרא דומים?

כתב רש"י וכו', כבו ויתרוצצו הבנים בקרבה שהיו מריבים על ב' עולמות העוה"ז והעוה"ב, וצריך להבין בשלמה יעקב צריך את שני העולמות, עוה"ז לפרוודור בפני העוה"ב שהוא הטריקלין והעיקר, אך עשיו תינה עוה"ז, אך עולם הבא למה הוא צריך אותו, וכי עשיו מתאים לתענוג רוחני, וכי בכלל היה מעוניין לקנות את העוה"ב, והרי מי שרוצה את תענוגי העוה"ז בצורה

ויש לבאר ענין זה על פי דרכו של החתם סופר, כי כאשר נתכונן בדברי הנביאים נראה כלליל, שלעתיד לבוא חלק הטוב של בני עשו הנשארים, יהיו באמת בבחינת זבולון לעזור ולסייע לכלל ישראל בני יעקב, שיוכלו לשבת במנוחה כלי שום טירדות ויגיעות, כמאמר הנביא (ישעיה סא ה): "ועמדו זרים ורעו צאנכם". וכן התנבא הנביא (זכריה ח כג): "כה אמר ה' צבאות, בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים, והחזיקו ככנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלקים עמכם". וכן כתב ב"ירושות

פרשת תולדות

יהודה

מופרזת ובאיסור, לא יזכה לעוה"ב, ומה יש להתאוות לדבר שלא ניתן להשיגו, הרי זה דבר והיפוכו?

ויש לבאר הענין כך, ששניהם היו נראים כתפצים בב' העולמות גם עשיו בפיו אמר אני רוצה את העוה"ב, והיה ענושה מצוות לעין כל המראים שהוא חפץ בעוה"ב, והשינוי שהיה בינו לבין יעקב הוא מה משעבדים למה, יעקב אבינו ע"ה * שיעבד את העוה"ז לצורך העוה"ב, וכל מה שנבנה מהעוה"ז היה כדי לתת לו כח לעבודת ה' ולצורך העוה"ב, וכל העוה"ז קדשו והעלהו למדרגת העוה"ב, והרגיש בעוה"ז רוחניות מעין העוה"ב.

ואילו עשיו שיעבד את העוה"ב בשביל העוה"ז ואם עשה איוו מצוה בעוה"ז אף שהיה נראה שעושה כן לצורך העוה"ב כונתו לא היתה כן אלא לרמות את הבריות שיצריכו אותו ויתנו בו אמון ויתנו לו יותר עוה"ז, ולדוגמא היה מראה עצמו חסיד בעיני הבריות כדי שיתנו לו מבנותיהם לנשים, או סתם כך מדבר עם נשים כאילו מתכוון לעזור להם עד שהיה מושכן ומתייחד אתם, וכן היה עושה בכל ענייניו שמראה לבריות שהוא צדיק ונותנים בו אמון ומוסרים לו כספים וזהבם וכדומה ואח"כ היה כופר בהם.

ומש"כ בתורה (שם, כו) איש יודע ציד אש שדה, זה היה עושה בשדה שלא יראוהו הבריות, וכן אמרו חז"ל (מד"ר סג, ז) על הפסוק כי ציד בפיו שהיה מרמה את אביו וכ"ש שאר בריות שהיה רוצה מהן

טובת הנאה, ואף את בנו שלח לתלמוד תורה כמו שאמרו חז"ל שאליפו למד אצל יצחק ויעקב, וכ"ז היה לעיני הבריות ולעיני אביו, אך בביתו היה מלמד לבנו תאות הרציחה שהרי שלחו להרוג את רבו, והיתכן דבר כזה בעולם שאדם יהרוג את רבו, אלא כל מה שיצחק למדו בא עשיו וקלקל לו את לימודו והיה מצווה אותו, שרק לעיני הבריות תראה כלומד, אך בפנימיותך אינך צריך להשתנות, נורא ואיום

15

ויש שני הוכחות לכך שעשיו ניצל את העוה"ב לצורך העוה"ז, א. עשיו רצה את הבכורה כי אביו אמר לו שכך יוכל להיות כהן גדול, אולם בהגיע הנסיון בין העוה"ב לעוה"ז, כשאחוזו בולמוס של רעב מוכר בכורתו בנזיר עדישים, וכי לא יכל להציע כסף במקום בכורה, אלא עשיו חשב שכל ענין הבכורה יביא לו כבוד וכששמע שיש בה אזהרות מיתה נמאסה עליו, והיה מוכן לוותר על עוה"ב של בכורה ועבודת הכהונה בשביל עוה"ז של אכילה והנאות, ויעקב שהכירו שכל מצוותיו מהשפה ולחוץ הציע לו הצעה זו להוציא יקר מזולל, ולמה זה מחיר ביד כסיל, וכך הציל את הבכורה שהיתה בבזיון אצל עשיו שהיה מחלל בה שם שמים, שהרי אחר שעושה עבירות מה הבריות אומרות עליו: ראו את הבכור הזה כדוגמת כהן גדול איוו חטאים הוא עושה, ונמצא שם שמים מתחלל, ולכך התכים יעקב ליטול מעשיו את הבכורה.

16

ב. עשיו הרשע כיבד את אביו כיבוד מעולה עד שרשב"ג אמר (בראשית רבה ס"ה, טו) שלא הגיע למדרגת הכיבוד שעשה עשיו, ולכאורה רואים שעשה כיבוד אב ואם ככתוב בתורה, וזה דבר השיך לעולם הבא, אך שוב כל מטרתו היתה לצורך קבלת

הברכות לעוה"ז כי ידע שרק כך הוא ירכוש את לב אביו לברכו, וכשלא הצליח בכך אמר יקרבו ימי אבל אבי, אינו אדם שאוהב את אביו ואומר יקרבו ימי אבל אבי, אלא ודאי כל מה שעשה היה מהשפה ולחוץ.

ורבקה אמנו השכילה להעביר את הברכות ליעקב, כי הברכות פירושם הרבה טוב בעוה"ז, וכל זה טוב למי שיוצא להעלות את העוה"ז לשורשו, להקב"ה, לעשות מצוות מהעוה"ז, להכיר חכמת ה' מהעוה"ז, לשבח את ה' ולהודות לו על טוב העוה"ז, וזה רק יעקב ובניו יכולים לעשות, אך עשיו לא יעשה שום דבר מזה, ואם יקבל עוה"ז בשפע, יעשה בו רק עבירות וירגיו את ה'. ואדרבא הברכות צריכים לעבור למי שיודע להעריך ולשבח את ה' על הברכות, וזה שיך רק אצל יעקב.

17

והמוסר הנלמד מכל זה כמה אדם צריך להזהר שח"ז מצוותיו לא יהיו בשביל לקבל כבוד או תענוגי העוה"ז, כי זו דרכו של עשיו שניצל את העוה"ב בשביל העוה"ז, וצריכים ללכת בדרכו של יעקב אבינו שניצל וקידש את העוה"ז ועשא פרודור בפני העוה"ב.

21

נבא עכשו לשאלתנו השניה כי בה עיקר חפצנו. מדוע רצה יעקב אבינו לקנות את הבכורה? בודאי שאיש איננו יודע עדיין שדבר המכירה ימצא את ביטויו בכל חריפותו ביום שירצה יצחק למסור את הברכות. איש לא מנבא שעיניו של יצחק תכהינה מראות. אין מי שיעלה על דעתו שרובקא אמנו, הצנועה, תיכנס במלוא התנופה לנושא הברכות ותכוון את המהלכים בניגוד לרצון בעלה הצדיק. יצחק אבינו, הרי היא מעריכה אותו בהתאם ויודעת מהו כח ברכותיו ואיזו חשיבות יש להן.

אך סיבותיו של יעקב אבינו היו שתיים: האחת, כפי שמצוטט על ידי רש"י: אין רשע זה גדלי שקריני לפקנ"ה. יש למנוע את הכלים הרוחניים המבורכים ממי שעלול להתשמש בהם לרעה. עשו הוא איש שדה: כמשמעו, אדם נטל וזל נקשמו חיות ועופות (רש"י). עשו הוא עיף: נלחמה כמה דמימא, כי עיפה נפשי להורגיס. אברהם אבינו מת חמש שנים לפני זמנו שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה. עשו מסוגל לרצוח אפילו את אחיו: יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את יעקב אחי. עשו הוא אדם צבוע, נמשל לחזיר: כשהוא שוכן, פושט טלפיו לומר לאו שאני טהור... כל ארנעים שנה היה עשו זל נשים מחמת יד צעליהן ומענה אומן, כשהיה בן מ' אמר: אצל, בן מ' שנה נשא, אף אני בן... ואין צורך להוסיף יודע ציד, לזר

ולרמות את אביו צפיו. ושאלו: אצל היאך מעשרין את המלח ואת הסבן. אדם כזה אסור לו לשרת בקודש. יש למנוע ממנו את האפשרות לבא אל הקודש. אין לתת לו לקצץ בנטיעות. זוהי המטרה שקבע לו יעקב אבינו.

אך ליעקב אבינו היתה שאיפה נוספת, ורצה להשיגה בהקדם האפשרי בלי לחשב ובלי לדעת מראש מה תהינה התוצאות. הוא רוצה להבטיח לעצמו את הזכות להיות מחוייב לעבודת הבורא. הוא רוצה לכפות על עצמו את עבודת ה' מכוח מעמד המחייב אותו אליה. דבר זה אין לדחות. מיד כשבאה ההזדמנות יש לפעול בזריזות כדי לרכוש לעצמו את הכפייה הזו. אכן, מיד כשהזדמן לפניו הדבר הוא ביקש לקנות את מלוא החלק של הבכורה, ובלי לקחת בחשבון, ובלי לדעת מראש את התוצאות. בכחינת מלוא הנאה לידך אל תמליטה.

על החשיבות שבזריזות זו ידועים דבריו של בעל החפץ חיים זצ"ל. על הדברים שאמרה נעמי לרות בקשר לבועז: כי לא ישקוט האיש עד כי אם כלה הדבר היום. חכמינו אמרו שבאותו לילה מת בועז. אילו לא הזדרז ולא היה גומר את הדבר בו ביום, לא היינו זוכים לאורו של משיח אשר נוצר באותו לילה מבוועז ורות. אין לדחות הנהגה טובה לזמן אחר. כך, גם יעקב אבינו אילו דחה את קניית הבכורה, מי יודע אם היה זוכה לברכות ולאישורם על ידי יצחק במלים: "גם ברוך יהיה". בעל ה"מסילת ישרים", מפליג בשבח מידת הזריזות אשר שכרה - אף כי לא צפוי - מובטח. וכך הוא כותב: כי הזריזות היא מידת שלמות גדולה, אשר טבעו של האדם מונעה ממנו עמה, ומי שמתגבר ומופש בה כל מה שיוכל, הנה לעמיד לנא זוכה לה נאמת. אשר הזורא יתנחך יתנה לו שכרו חלק מה שהשמדל אחריה בזמן עבודתו. ועוד מביא שם את דברי שלמה המלך ע"ה: חזית איש מהיר במלאכתו, לפני מלכים יתייצב. התוצאה הטובה, אף כי לא צפויה היא ולא ידועה מראש, בא תבא.

נלמד מיעקב אבינו את מדת הדבקות במטרה טובה ונעלה ולבצע בזריזות, בלי לצפות לשכר. השכר בא יבא, ונצא נשכרים מפעולה טובה, גם בעצם ההפרעה לאדם רע, לכל יעשה רעה.

23 מעתה יתבאר כמין חומר מה שטרם הכתוב גלות לנו, איך נתגלגל מכירת הבכורה שמכר עשו ליעקב תמורת נזיד עדישים, כי התורה הקדושה רוצה לגלות בכך המרידה הגדולה של עשו הרשע, כי מאחר שתפקידו הוא להיות בכחינת זבולון לפרנס ולכלכל את יעקב, כדי שיוכל לשבת במנוחה על התורה ועל העבודה, היה ראוי שכאשר יעקב בא הביתה אחרי יום שלם של עסק התורה, יכין לו עשו כל מיני מטעמים ומעדנים, כדי לתחו לפיו של יעקב.

24
25

ולעצם הענין אפשר לומר כך. בנוהג שבעולם, כאשר נולדים שני תאומים, הם יוצאים בנפרד. יוצא הראשון, ואחריו יוצא השני, והרי כאן כעין שתי לידות. היוצא ראשון הוא שפוטר את רחם אמו, עליו ייאמר "פטר רחם". במקרה זה בודאי שאין היוצא שני יכול לשנות במאומה את עובדת היותו שני, ולא בכור. אך במקרה דנן, התורה מדגישה וידו אוחזת בעקב אחיו, דהיינו ששניהם יצאו ביחד, בזה אחר זה, בלידה אחת. הלידה לא הסתיימה בצאתו של עשו, כי אם אחרי צאתו של יעקב. פרט זה הוא מאד חשוב, ועל כן התורה מצאה לנכון לציין עד כי קריאת שם יעקב נקבעה על פרט זה.

פירושו הדבר שמאחר ושניהם יצאו בלידה אחת הרי שבשניהם בכורים במשותף. גם יעקב בכור הוא, אלא שחצי מהבכורה מגיע לעשו. ובכן, יעקב בא לקנות מעשו רק חצי מהבכורה. ועל כן הוא אומר לו מכרה כיום את בכורתך לי, דהיינו את החלק שלך בבכורה. אכן עשו מכר את

בכורתו, את חלקו שלו בבכורה, ועל כן הוא אומר לאביו: את בכורתך, את חלקי בבכורה הוא לקח. הסבר זה אכן התקבל על דעתו של יצחק אשר ידע שגם יעקב הוא בכור, אלא שעשו מכר את זכויותיו שלו בבכורה ליעקב. על כן, לא נאמר סתם מכרה כיום את הבכורה לי, או וימכור את הבכורה או את הבכורה לקח. אין מדובר על הבכורה סתם, אלא על חלקו של עשו בבכורה. אך, כאשר הבכורה מוזכרת כערך, כתוב: "ולמה זה לי בכורה", עצם הבכורה, וכן "ויבן את הבכורה", הבכורה כערך, בכללותה. בזה מתיישבות התמיהות א, ה.

19 ייתכן להוסיף שבגלל זה אמר יעקב לעשו "מכרה כיום את בכורתך לי". מהו כיום? אלא, שבכריאת העולם, היום, האור והחושך משמשים כעירובוביא. ויאמר אלהים יהי אור... ויקרא אלהים לאור יום ולחושך קרא לילה. גם כאן היום והלילה, האור והחושך הם יחד, משמשים ביחד, שווה בשווה. כאשר ה' החליט להפריד ביניהם, או היום קיבל את החשיבות הראשונה וערכו עלה. אך במציאות היום והלילה שוים, וכן האור והחושך. ועל כן, גם במכירה זו, עשו נדרש למכור כיום, כדוגמת היום שהוא רק חצי מהיממה, ושהוא מפנה את מקומו ללילה כשמגיע הזמן לכך מדי יום ביומו.

20 איש איש ותפקידו
אנו גם מבינים שאין להשוות נושא הבכורה לנושא של כהונה או לוויה. כהן לא יכול לשנות את שיוכו לשבט הכהנים. לא שייך שימכור את זכויותיו. ישראל שיאכל את התרומה חייב לרת. וכן לוי, הוא לבד מיועד לשרת את הכהנים, לשיר על הדוכן וכו'. לא כן הדבר לגבי הבכורה אשר מקנה זכויות מסוימות שאפשר למוכרן, בניגוד למצבים אחרים שאין לשנותם, כגון החיוב לפדיון הבן, או העבודה במקדש העתידי לחזור לבכורות וכדומה. אין "פטר רחם" יכול לשנות את מעמדו כך רואים כאשר התורה מונה את השבטים אחרי מעשה בלחה: בני לאה בכור יעקב, ראובן ושמעון ולוי. אפילו נשעם הקלקלה קראו נכור... נכור למלכה, (לרשת פי שניים), נכור לעבודה, (כל עוד לא תעבור לשבט

לוי) נכור למנין (נמנה ראשון על אבני החושן והאפוד, ובכל הזדמנות אחרת) ולא נמנה נכורה ליוסף אלא לענין השנטיס שנעשה לפני שנטיס.

וכך, כשהשי"ת שלח את משה לדבר עם פרעה, בפעם הראשונה אמר לו: ואמרת אל פרעה, כה אמר ה', בני בכורי ישראל מציינ רש"י את המדרש: לאן חתם הקצ"ה על מכירת הנקבה שלקם יעקב מעשו. הרי שה' בכבודו ובעצמו, כביכול, שכתב בתורתו שבכור הוא פטר רחם, כאן סמך את ידיו וחתם על מכירה כזו. רק במקרה של יעקב ועשו, שהם בשניהם "פטר רחם", התאפשר דבר המכירה. בזה התיישבה שאלה ג.

24

והנה בא עשו הרשע והפך את הקערה על פיה, כי לא רק שלא בישל ליעקב כלום, אלא עוד ביקש מיעקב להלעיטו מנזיד עדשים שבישל לעצמו באמרו: "הלעיטני נא מן האדום האדום הזה". כאשר ראה יעקב כן: "ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך לי".

28

ולהתחתן דווקא עם יעקב כי מעתה תפקידה יעודה והשלמתה נמצאים אצל יעקב, וכך ברר זאת ה' שפת אמת" בצורה נפלאה:

"נראה לבאר הענין ע"י מ"ש במדרש כי כך היו התנאים הגדולה לגדל כי ושמעה לאה מעשי עשו ובכתה וכו' כי הנה יעקב אלה זכה ליקח חלקו של עשו כמ"ש בפרשה הקודמת ואמת אמר אנכי עשו"

נראה כי השפת אמת מתכוין למה שכתב בפרשת תולדות ד"ה 'ובענין שלקח' שכתב שחלילה לומר שיעקב שיקר, כאשר אמר 'אנוכי עשוי בכורך' אלא שכאשר עשוי חטא הוא הפסיד את חלקו הפנימי הנשמתי המעותד לו אותו חלק שאהב יצחק בעשיו - יעקב זכה בחלק זה, ולכן נתלבש באותן מלבושים של עשו לומץ שלמרות שלא נולד עם חלק זה, אך קנה אותו בהשתדלותו והוא לו עתה כמלבוש ועל זה אמר באמת אנוכי עשוי כלומר החלק של עשוי נמצא אצלי.

"וכשזכה לאותו חלק זכה ליקח את לאה שהיתה מיוחדת לאותו ההארה. לכן רחל היתה אהובה לו כי היא היתה מיוחדת אליו ממש ולא היה מיוחדת לחלקו של עשו לכן כתיב שנואה לאה דרשו חז"ל שעשתה מעשה שונא. מ' שמה שהי' צריך עשו להתחתן ולא הי' יכול וניטל ממנו וניתקן על ידי יעקב ולא, לכן כתיב ראובן ראו מה בין בני לבן חמי' משמע שהם תקנו מה שהי' מיוחד לעשו לתקן כ"ל וזהו שרמו במדרש אשתו של פלוני לפלוני כו' בכשרות בני וישרות כו' והכל ענין א"י"

29

למדנו מדבריו דבר נפלא שיעקב אהב לכתחילה את רחל כי היא היתה מיועדת לו מלכתחילה, היא התאימה לשרוש נשמתו, אלא שיעקב נתלבש וקנה גם את מידתו של עשו ובכך קנה את התאמתו אל לאה, אלא שעדיין יכל להווצר מצב בו כשם שיעקב איחד את שתי המיידות, שלו ועל עשוי יחדיו בגוף אחד כך בהתאם יגדלו פוחותיה של רחל והיא בהתאם תבנה איתו יחדיו את שני סוגי העבודה. אך כאן פעלה תפילתה של לאה כאן חדרו דמעותיה, ועל ידי כך הצליחה להשאיר את המצב הראשוני שגם לה וגם לאחותה יהיה חלק בהקמת בית ישראל "אשר בנו שתיים את בית ישראל".

ועתה נבין היטב את עומק הדו-שיח בין יעקב ללאה. יעקב טען: את רימית אותי, והיא ענתה לו: אני תלמידתך, אתה לקחת על עצמך את החלק המתאים לי את החלק העשוי. ועל כך אני מיועדת לך. אתה אמרת לאביך 'אנוכי עשוי'

30

ויותר יש לתמוה על פי הגמרא בברכות²² שקובעת "לא יקרא שמך יעקב כי אם ישראל יהיה שמך - לא שיעקב שם יעקב ממקומו, אלא שיהיה שם ישראל עיקר ויעקב טפל לו". ויש להבין במה נשתנה יעקב משאר האנשים ששונה שםם שאצלם הוא שינוי קבוע וחקוק ולא חוזרים לקרוא להם בשם המקורי כמו אברהם או שרה?

ובא במתרג' מירוש נפלא²³ שיעקב הוא סיבה לשם ישראל. יעקב מבטא את העונה, את היכולת לוותר, לתת וזאת הסיבה שנתן ליעקב השררה והנחון. "מגביה שפלים עדי מרום" מי שמשפיל את עצמו מאפשר לאלוקות להתחבר אליו ולהעניק לו את כוחותיו ובכך הוא מתגדל.

כמה נפלא ששני שמות אלו שחוקקים בו מבטאים את מעשיהם של רחל ולאה יעקב כנגד רחל וישראל כנגד לאה. רחל מבטאת את העקב את העונה את המוכנת לוותר את האמונה והצפיה לטוב המקווה בעתיד ואילו לאה מבטאת את המצב הנוהה - את הקשר עכשיו.

לפי כל מהלך זה הבנו מה הסיבה לנישואי יעקב עם לאה ועם רחל אך עדיין ניתן לבאר את הסיבה ההשגחתית מדוע ההשגחה כיוונה שכן יהיה, שהרי הדבר נכרך בקשיים רבים ומדוע תוצאה זאת היתה כה נצרכת.

כדי להבין ענין זה נצטרך להביט קדימה ולבחון את הדור הבא, את שנים עשר השבטים אשר נולדו מרחל לאה ומשפחותיהם

מצאנו בכל התנ"ך שיעקב מכונה בשני שמות. לעיתים בשם יעקב ולעיתים בשם ישראל. והדבר צריך ברור שהרי שם מבטא מהות²⁴ א"כ כיצד אדם אחד נושא שני שמות ועוד במקרה זה שמהותם הפוכה.

השם יעקב מבטא חולשה, מבטא עקב, סוף, צר, כמו במקורו שניתן כי יעקב אחז בעקב של עשוי הוא נגדו, ואלו השם ישראל מבטא שררה, נצחון, הצלחה, כמו שניתן במקורו ליעקב אחר שניצח את המלאך שרו של עשוי. "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל"²⁵

בכדי לברר ענין זה נזכיר את תמצית הפרקים המרכזיים של השיעור הקודם בו הוכחנו שעשוי לא נולד רשע, לא נולד מוכרח לעשות רע. אלא להפך נולד עם יעוד לבנות עם יעקב יחדיו את בית ישראל, אלא שהיו בעלי תפקידים שונים. יעקב היה אמור לבנות בקדש ואח"כ להעלות את החול, ואילו עשוי היה אמור קודם לבנות בחול ואח"כ לרוממו בקודש ומתוך החיבור המיוחד של שני כוונים אלו היה צריך להבנות בית ישראל מתוך איש תם יושב אוהלים עם איש גיבור לה³⁰. ונביא את סיכום דברי הרב גולדויטס לדברים אלו³¹:

"הקריאה השוטפת בפרשת הולדת התאומים עשוי ויעקב ובתולדותיהם, משאירה בדינו רושם, שעשוי מעיקרו נולד להרשיע. שמבטן אמו, כבר כמה ופרסם לצאת לבית עבודה זרה (רש"י כה, כב). אבל עיון מדוקדק בפרשה ובדברי חכמים מלמדנו, שלא היא. תחילתו של עשוי היה ראוי לנחול עם יעקב. והיה כשר ומעותד להשתתף ולעמוד כמו תחת החופה לקבל תורה, ולנחול עמו בירושת הארץ ובכל שלל ההשפעות הרוחניות שהיו מעודדות לכנסת ישראל.

ותפקידים חלוקים נכוננו לשני האחים. כי שתי מסילות חלוקות יש בעבודת ה'. ישנן: 'עבודת פנים'. כאלו הן תלמוד תורה ועבודת התפילה. ולצד זה, סלולה דרך עבודה נוספת - 'עבודת חוץ'. אף הוא חתום בחותמת ברית הקדושה, אבל צורתה מגובלת בעיסוק בדברים של חומר, ברבדים של גשם. ובעוד ואנו שרויים בעולם שטרם התיקון, שתי חלקי העבודה נצרכים זה לזה. שאין 'עבודת פנים' יכולה להתקיים ללא שירותה של 'עבודת חוץ'. כשם שאין 'עבודת חוץ' יכולה להקדם, ללא יחסי גומלין ויניקה, מלשד 'עבודת פנים'.

ולפי סדרי ההשתלשלות המתוכננים, היו גדרי העבודה וסגולת האבות אמורים להתחלק בין האחים. עבודתו של יעקב היתה נעשית לפני ולפנים - "איש תם יושב אהלים". בעוד שייעודו של עשוי "איש שדה"

26

היה, להיותו עוסק ב'עבודת חוץ', בקידוש העשיה הגשמית. ופקידת משימתו היתה, ללקוט את פירות ה'שדה' ולהכניסם לקיום, על ידי רתימתם לצרכים של מצוה. והיא זו ידיעת ה'ציד' המוזכרת בענינו. נחון היה בתולדתו, בסגולה 'לצוד' נצוצות של קדושה החבויים ברפש החומר."

הארכנו לברר שם את ההחמצה החינוכית שהיתה בחינוכם של יצחק ורבקה את עשוי, מ"מ שקבע יצחק ואמר "גם ברוך יהיה" הודה לשיטתה החינוכית של רבקה שעשוי הפסיד את תפקידו ועל יעקב לקחת ולחבר את שני התפקידים יחדיו *לאשיות אחת. עתה מוטל על יעקב לשאת את משא שתי דרכי עבודת ה' בשני המישורים על עצמו.

27

ומעתה גם סוגיתנו ביחס ללאה ורחל ניתנת להבנה ביתר פשטות. אכן מעיקרא היתה מיועדת לאה לעשוי ורחל ליעקב. לאה היתה צריכה לבנות עם עשוי את עבודת החוץ ואילו רחל עם יעקב את עבודת הפנים וא"כ זו לא סתם שיחה של בני אדם אלא זהו התיכונן המקורי, וכן אומר המדרש³²: "כיון שילדה רבקה את עשוי ויעקב נולדו ללבן שתי בנות רחל ולאה, שלחו אגרות אלו לאלו והתנו ביניהם, כדי שיטול עשוי את לאה ויעקב את רחל".

ועתה מובן שללאה נותר לבדוק האם עשוי אכן מצליח בתפקידו. כי אכן תפקיד זה הרבה יותר קשה ומסוכן כי הוא בנוי קודם על החול. ולכן היא יושבת על פרשת דרכים כלומר על השטח, על ההופעה החיצונית לשאול כיצד עלה חינוכו.

ואז מגיע הרגע כשהיא שומעת שהוא איש-רע ומלסטם את הבריות היא לא מקבלת את הגזירה, אם היתה זו גזירה אלוקית היתה מקבלת זאת באהבה אך כאן זו טעות אנושית בחירית וע"כ היא לא משלימה עם מציאות זאת. עתה צותר לה לבחור בשתי דרכים: להתפלל על עשוי שיחזור בתשובה, להתחתן עמו ולדאוג שחזרתו תהיה אמיתית, או להתייאש מדרך זו ולבחור בדרך השניה. לנסות להתחתן עם יעקב. לאה ממתנה ומבקשת לראות כיצד יבחרו הוריו, כיצד יבחר יחיו יעקב³³.

כאשר רואה לאה שיעקב בחר בדרך השניה, התייאש מאחיו עשוי ולקח על עצמו את שני התפקידים, ממילא דרכה ברורה לה, היא ג"כ צריכה להתייאש מעשיו

ו"ויצא הראשון אדמוני כולו כאדרת שער ויקראו שמו עשו, ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב" (כה) ופירש רש"י: "ויקרא שמו יעקב, הקב"ה". ומקור הדבר במדרש (כ"ד סג ח): "ויקראו שמו עשו, הא שוא שבראתי בעולמי, אמר רבי יצחק, אתון קריתון לחזירתכון שם נתם קראתם לחזיר שלכם שם, אף אנא קורא לבני בכורי שם, כה אמר ה' בני בכורי ישראל". וצריך להבין הקשר בין מה שנקרא עשו בתואר חזיר, לבין מה שקרא הקב"ה את שם בנו בכורו יעקב. עוד צריך ביאור, מכיון שהקב"ה קרא שמו יעקב על שם "וידו אוחזת בעקב עשו", משמע שהאחיזה בעקב עשו חשובה מאד בעיני ה' עד שרמו על כך בשם "יעקב", וצריך להבין מהי החשיבות בכך.

[א]

כאשר אחז יעקב בעקב עשו קיבל יניקה מחלק הרע שבעשו ביאור נפלא על כך אמר ה"ישמח משה" (פרשה זו ד"ה עוד נראה), והיות שדבריו

משמשים יסוד גדול להבנת כמה ענינים, אלא שדרכו בקודש קיצר בזה, ראיתי לברר מקחו של צדיק כתוספת חכלין.

על הכתוב (כה כב): "ויתרוצצו הבנים בקרבה", מפרש רש"י: "רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרנס לצאת, עוברת על פתח עבודת אילים עשו מפרנס לצאת". מבואר מזה כי עוד כטרם צאתם מרחם אמם כבר היה יעקב כולו טוב ועשו כולו רע. ויש לתמוה כי לפי זה לא היה בידו יעקב ועשו הבחירה להטיב או להרע, שהרי יעקב שהיה כולו טוב נמשך רק לטוב, ואילו עשו שהיה כולו רע נמשך רק לרע, מדוע אם כן מגיע שכר ליעקב על מעשיו הטובים ועונש לעשו על מעשיו הרעים, הלא כלל ידוע הוא כי ההכרח לא יגונה ולא ישוכח.

32

ויש לומר שכאשר אחז יעקב בעקב עשו, ינק יעקב דרך עקב עשו מחלק הרע שבו, ואילו עשו ינק דרך ידו של יעקב שאחזה בעקבו מחלק הטוב שבו. נמצא כי ליעקב

ועשו היתה בחירה גמורה לבחור ברע או בטוב, כי למרות שיעקב היה במעי אמו כולו טוב, בכל זאת אחרי שנולד וידו אחזה בעקב עשו, היה צריך להתגבר על חלק הרע שניק מעקב עשו, וכן עשו אף שבמעי אמו היה כולו רע, אבל על ידי חלק הטוב שניק מיעקב בשעה שאחז בעקבו, היה יכול להתגבר על חלק הרע שבקרבו ולהפכו לטוב, אלא שלמעשה בחר יעקב בצד הקדושה והתגבר על חלק הרע שניק מעשו, ועשו בחר בצד הטומאה והתגבר על חלק הטוב שניק מיעקב.

הנה כי כן מבואר היטב הטעם שקראו הקב"ה בשם יעקב על שם: "וידו אוחזת בעקב עשו", כי מעשה זה היה חשוב מאד בעיני ה', מכיון שעל ידי אחיזה זו ינק יעקב מחלק הרע שבעשו, ובכך נתגלה גודל מעלתו שהתגבר על חלק הרע שניק מעשו מצד בחירתו, ולכן מגיע לו שכר על עסק התורה וקיום המצוות. וכן על ידי אחיזה זו שניק עשו מחלק הטוב שביעקב מתגלה גודל רשעתו, שהתגבר על חלק הטוב ובחר ללכת בדרכו הרעה.

דכתיב (שם מו ב) ויאמר אלקים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב.

33

והקשה המהרש"א (חידושי אגרות שם) מדוע באמת אצל אברם הקפיד הקב"ה שלא יקראו לו שוב אברם, ואילו אצל יעקב לא הקפיד הקב"ה על כך. אמנם לפי דברי ה"ישמח משה" מיושב היטב, כי היות שהשם יעקב מורה על: "וידו אוחזת בעקב עשו", שאז ינק יעקב מחלק הרע שבעשו, ומצד זה מגיע לו שכר על שנתגבר על חלק הרע ובחר בטוב, לפיכך לא רצה הקב"ה לעקור שם יעקב לגמרי, כי מצד שם זה מתגלה גדולתו של יעקב, שראוי הוא לשכר מצד התגברותו על חלק הרע שקיבל מעקב עשו.

ויש לבאר בזה מה שמבואר כוונה הקדוש (תרומה קעה: בלק ר"ה), כי בשעה שישראל הם במדריגה גדולה נקראים "ישראל" נפשם במדריגה נמוכה נקראים "יעקב", כי היות ששם יעקב מורה על: "וידו אוחזת בעקב עשו", נמצא שהשם יעקב מורה שעדיין יש להם יניקה מחלק הרע שבעשו דרך עקב עשו, אך כאשר הם מתגברים ומכטלים יניקה זו לגמרי, הרי הם משתנים לטובה לעלות ממדריגת יעקב שאחז בעקב עשו, למדריגת ישראל שנקרא כן על שם (בראשית לה ז): "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל", שנתגבר על חלק הרע של עשו ועקרו לגמרי, באופן שאין בו עוד שום חלק רע.

34

על פי האמור מפרש ה"ייטב לב" (שם) רמז הפסוק בפרשת וישלח אחרי שביקש עשו מיעקב ללכת עמו יחד (בראשית לג יב): "נסעה ונלכה ואלכה לנגדך", ועל כך השיב לו יעקב (שם שם יד): "יעבר נא אדוני לפני עבדו ואני אתגלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני" - "לרגל" דייקא, כלומר חובתי להיפרד ממך: "לרגל המלאכה אשר לפני", כי מלאכה גדולה מוטלת עלי לבטל יניקת הרע, שקיבלתי ממך דרך "רגלך" כשאחזתי בעקבך.

35

יומחך לתח בזה טעם לשבח על מה שתיקנו * חכמינו ז"ל נטילת ידים לפני האכילה, ואמרו הטעם לכך (שבת ד"ה) כי סתם ידים שניות לטומאה הן, לפי האמור יש לומר הביאור בזה, כי היות שיעקב אבינו קיבל יניקה מהרע שבעשו דרך ידו שאחזה בעקב עשו, על כן הידים עלולות לקבל טומאה כהיות שיש בהן אחיזה הרע של עשו.

והנה מבואר בגמרא (פסחים ה.) כי עשו נקרא "ראשון" ככתוב בפרשתינו: ויצא ה'ראשון' אדמוני כולו כאדרת שער", נמצא כי הידים שנגעו בעקב עשו הן בבחינת "שניות לטומאה", מחמת שנגעו בעקב עשו שהוא "ראשון לטומאה", על כן לפני האכילה שהיא מעניני עולם הזה חלקו של עשו, ראוי לקדש את הידים שאחזו בעקב עשו על ידי מצות "נטילת ידים".

וזהו גם כן ענין המצוות שמקיימים בידים, כמצות צדקה שכתוב עליה (דברים טו ז): "לא תאמץ אף לבבך ולא תקפוץ את ירך מאחריך האביון, כי פתוח תפתח את ירך לו", ומפרש הטעם על קיום המצוה בידים: "ולא ירע לבבך בתחך לו", כי על ידי קיום מצות צדקה בידים תחבטל מהן יניקת הרע שדבקה בהן כשאחז יעקב בעקב עשו, ועל ידי זה לא ימשך הלב אחרי הרע, "כי בגלל הדבר הזה יכרך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ירך", שיתקדשו הידים ותחבטלו יניקת הרע שעברו דרכם.

נמצא שמצד זה הם אחים שיינקו זה מזה, ובכל זאת התגבר יעקב על חלק הרע שבקרבו ועשו הכניע את חלק הטוב שבו, נמצא כי בדין ובצדק מגיע שכר מלא ליעקב על היותו טוב, ולכן: "ואוהב את יעקב" על שבחר בטוב, "ואת עשו שנאתי" על שבחר ברע.

[ב]

36

עשו קיבל סימן טהרה בטלפיו על ידי שיעקב איש טהור אחז בעקבו

על פי האמור מבאר ה"ישמח משה" באופן נפלא, מה שמבואר במדרש (ויק"ר יג ה) על הכתוב (ויקרא יא ז): "ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא", שגלות אדום היא קליפת החזיר, ועליה הכתוב אומר (תהלים פ יד): "יכרסמנה חזיר מיער". ולפרש המדרש הטעם: "למה נמשלה לחזיר, לומר לך מה חזיר בשעה שהוא רובץ מוציא טלפיו ואומר, ראו שאני טהור, כך מלכות אדום מתגאה וחומסת וגוזלת ונראה כאילו מצעת בימה". פירוש, כאילו מצעת בימה לעשות משפט צדק, וידוע כי אדום הוא מבניו של עשו ככתוב (בראשית לו מג): "הוא עשו אבי אדום".

והנה מקרא מלא דיבר הכתוב (ויקרא יא ז): "ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא..." והוא גרה לא יגר טמא הוא לכס". מבואר כי לחזיר יש סימן טומאה בפיו שאינו מעלה גרה, ולעומת זה יש לו סימן טהרה בטלפיו כי הוא מפריס פרסה. וצריך להבין מכיון שעשו הוא קליפת חזיר שכולו רע, מנין קיבל סימן טהרה בטלפיו. אולם לפי האמור יש לומר, כי על ידי שאחז יעקב בידו הקדושה בעקב עשו, קיבל עשו סימן טהרה בטלפיו שהוא מקום העקבים, אך עשו ברשעתו התגבר על חלק הטוב שקיבל מיעקב ודבק במעשיו הרעים.

מעתה יתבאר דברי חכמים וחידותם: "אתון קריתון לחזירתכון שם, אף אנא קורא לבני בכורי שם". כלומר כמו שאחז קראתם שם לעשו קליפת החזיר, שיש לו סימן טהרה

37

י שהיתה מתחילה בשם עשו שנקרא "עשוי", עד שבא יעקב שאחז בעקב עשו והוציא ממנו את ה' ונשאר רק "עשו", וכן ענין אות ה' שעתיד יעקב אבינו להוציאה משמו של עשו ולצרפו לשמו שיקרא יעקוב"ב מלא ר', על פי מה ששינונו בגמרא (מנחות כט:) על הפסוק (ישעיה כו ד): "כי בי"ה ה' צור עולמים", שהקב"ה יצר את שני העולמות בשם י"ה, כי עולם הבא נכרא באות ה' ואילו עולם הזה נכרא באות ה'.

וזהו הענין שלקח יעקב את ה' משמו של עשו, היינו שלקח מעשו את חלקו בעולם הבא, כמבואר במדרש (ילקוט שמעוני ד"ה מכרה כיום) כי "בעודם במעי אמם כבר חילקו יעקב ועשו ביניהם נחלת שני העולמות, יעקב לקח לחלקו עולם הבא ועשו לקח לחלקו עולם הזה, על כן מיד בשעת לידתם אחז יעקב בעקב עשו להוציא את ה' משמו, לרמז כי עולם הבא שנכרא באות ה' שייך ליעקב ולא לעשו.

The parashah records the birth of Yaakov and Eisov — two brothers who were diametrically opposed as unborn embryos and who grew up to embody respectively the best and the worst in human beings. To analyse the basis of their diverse characters and pinpoint the root of their lifestyles is no easy task, but perhaps their birth provides us with some clues. Eisov was born כולו כאדרת שער — covered with a thick mantle of hair like a grown-up, whereas Yaakov was smooth and childlike but holding firmly to his brother's heel. These unusual features were not accidental and clearly offered some portent to the future of these twins. The same significance applies to their names, which, according to Chazal, encapsulate the essence of a person. What lies behind Yaakov and Eisov?

In the משכן and בית המקדש of old, the centrepiece was the ארון הקודש containing the לוחות הברית. Attached to this ארון were two cherubic figures with faces of children — obviously to impart an important lesson. Every child possesses a unique and innate ability to assimilate knowledge and ideas. From the

cradle onwards he or she is always learning something new, gathering information and acquiring experience. This is an inborn propensity of התלמודות that propels a child forward, and the longer it lasts the more he will develop.

With this thought in mind, the childlike figures of the כרובים were attached to the ארון הקודש to indicate that what is true in secular matters is especially valid in the world of Torah. If we are to progress in Yiddishkeit we must model ourselves on children and emulate their constant and unquenchable quest for advancement. They never stop learning. They are always open to guidance, and so should we be. Like the כרובים with their wings turned upwards towards heaven, so, too, we adults must aim high and never allow complacency to blight our progress.

39 When the Torah (Shemos 33:11) refers to Yehoshua as a נער, although he was already middle-aged (viz. Ibn Ezra), it was by way of praise. He never lost his youthful thirst for improvement, which resulted in לא ימיש מתוך האוהל of his rebbe. It was this quality which enabled him to become the worthy successor of Moshe Rabbeinu. Yaakov Ovinu, too, practised this approach throughout his life. His very name was derived from the word עקב, a heel, which is the lowest part of the body and represents the idea of inadequacy. He always felt that he was still on the bottom rung of the ladder and needed to climb higher. Hence he was יושב אוהלים — moving from one citadel of learning to the other in search of אמת without any semblance of smugness until he became the בחיר שבאבות.

Eisov, however, was born with a different nature and cast in an opposite mould. He came into the world already covered in hair as if fully grown. This physical appearance betrayed the

attitude of someone who felt accomplished and complete. This fit in with his name, עשו, from the word עשוי, which means made and a finished product — not only physically but also in his opinionated outlook. He felt no need to seek improvement or to grow, and this conceit eroded his whole being. Small wonder, therefore, that his grandchild was Amalek, with the numerical value of 240, equal to רם, high and mighty. He feared nobody — not even the Almighty — and was the epitome of arrogance inherited from his forebear. Perhaps Yaakov, by holding onto the heel of Eisov at birth, was trying to teach his brother the value of humility and lowliness — unfortunately to no avail.

40 The prophet writes about Klal Yisroel, כי נער ישראל ואוהבו (Hoshea 11:1) — Yidden resemble a נער and therefore the Almighty loves them. We, as descendants of Yaakov Ovinu, follow in his footsteps, and, like children, we continuously strive for perfection. It is this attribute that generates Divine love. ואת עשו שנאתי (Malachi 1:3) — Eisov turned his back on this approach and earned the animosity of הקדוש ברוך הוא. It began as a difference of attitude — it ended in the disparity between good and evil.

41 Winter To go - Messengers - pg 22

Rabbi Leff then made the very interesting observation that this man's defense mechanism is actually explained by a pasuk in the Torah (Vayikra 26:14-15): "But if you will not listen to Me, and you will not perform all these commandments, if you reject My statutes, and you find My laws repugnant." Rashi explains that this is a chain reaction. If you refuse to learn, you won't perform. And if you don't perform, you will reject others who do perform. And if you reject those who perform, you will eventually despise the sages as well.

How clearly we see this happening. If a person refuses to learn about borer, for instance, he will certainly not fulfill this commandment. But that's not enough. It doesn't stop there. He looks around in the shul. He sees everyone else learning about borer, and he is upset. Now all his friends will be keeping the prohibition of borer, except for him. So how does he deal with it? He disparages them. They're just a bunch of right-wingers, a bunch of closet black-hatters. It is a difficult thing to do, but how else will he justify his own refusal to change his ways? How else will he rationalize to himself why he refuses to do what everyone else is doing? So he has to reject his more observant friends. It might not stop there, either. He is not doing it, and they are doing it. Who's responsible for all this trouble? The rav, of course. He is the one who is always on everyone's case, making trouble and refusing to leave well enough alone. And so that man begins to despise the rav.

Look where a simple refusal to change might lead this man. He can't admit that his upbringing was deficient, so he ignores his obligations, disparages his friends and despises his rav. All because he doesn't want to change.

Change is a difficult thing. If you ask most American rabbanim, even in the best of congregations, to identify the most serious problem they face with their congregants, most will tell you that it is getting people to accept changes. After all, they learn Daf Yomi, send their children to the finest schools and come to shul three times a day. What more could you possibly want from them? They just want to be left alone.

Most people are guilty of an extremely serious sin which the Torah (Devarim 29:18) describes as, "Shalom yihyeh li ki beshrirus libi eilech." Loosely translated, it means, "I'm fine. Leave me alone." The Chazon Ish calls someone who displays this attitude a beinoni beshitah, a person who deliberately chooses to be mediocre as a matter of principle. But life is not like that. There is no standing still in life, not when it comes to ruchnius.

Yaakov Avinu told us, "Behold, the ladder is standing on the ground and its top reaches into the heavens." The commentators see in these words that life is like a ladder. Either you go up, or you go down. You never remain stagnant.

Perhaps we can give this analogy a bit of a contemporary twist. Life is actually like an escalator. A down escalator. Our mission in life is to get to the top. If we walk up slowly, we will be carried down by the motion of the escalator. If we walk up quickly, we will stay in more or less the same place, since the down motion of the escalator and our own upward motion would cancel each other out. If, however, we make a tremendous effort to run up, we can overcome the downward motion and reach the top. That is what life is all about when it comes to matters of ruchnius. If you don't make an effort, the escalator will carry you down. There is no standing still in life.

43 The Midrash tells us that Hashem brought all the animals to Adam to be named. Adam looked at each one, discerned its essence and named it accordingly. Finally, Hashem asked Adam, "What name would you give to yourself? What should we call you?"

"I should be called Adam," he replied very wisely, "because I was taken from the earth [which is called adamah]."

Where exactly did the Midrash see Adam's great wisdom in this response? How does the connection between Adam and adamah reflect on the essence of the human being?

*The Alter of Slobodka explains that an Adam, a human being, is indeed essentially like the adamah, the ground. You put things in the ground and they grow. You work, hoe, till, fertilize, prune, harvest and plant again. That's the nature of the ground. A human being is the same. His whole life is a continuous cycle of effort and growth, a constant battle that never ends.

כיון שבאנו לידי כך יאיר לנו להבין דברי ה"מגלה עמוקות", שמפרש הפסוק: "ויודו אוהות בעקב עשו", שיעקב אחז בעקב סוף שמו של עשו שהיה "עשויו" להוציא משם האות י, ומטעם זה קרא הקב"ה את שמו "יעקב", שהוא צירוף י עם "עקב". לפי האמור הביאור בזה, כי היות שעשו רומז על היצר הרע, שכן שרו של עשו הוא הס"מ שהוא היצר הרע, לכן הוציא יעקב את י משמו של עשו להחזירו לצד הקדושה, כדי לקיים בכך תכלית הבריאה: "וייצר ה' אלקים את האדם", בשני יודין כנגד שני היצרים יצר טוב ויצר הרע, דהיינו שיהפוך את היצר הרע לטוב על ידי שילמד ממנו איך לעבוד את ה'.

אמנם מיד אחר כך יצא יעקב: "ויודו אוהות בעקב עשו", לרמז שרצונו ללכת בעקב עשו ללמוד ממנו דרך בעבודת ה', כי כמו שהרשע הזה מתאמץ בכל מיני תחבולות להשיג רשתתו, על אחת כמה וכמה שאני צריך לעשות כל מיני השתדלות לעבוד את ה'. הנה כי כן מטעם זה: "ויקרא שמו יעקב", ופירש רש"י: "הקב"ה", לרמז כי עבודה זו של יעקב אבינו אשר: "ויודו אוהות בעקב עשו", היא עבודה חשובה מאד בעיני ה', שהרי על ידי זה הופכים את היצר הרע שברא הקב"ה ליצר טוב.

44 Contrast that with Rabbi Akiva who is intrigued by the sight of water dripping onto a stone. He comes to the conclusion that if water can make a stone smooth, the Torah certainly can have an effect on him. He observes a simple act of nature and changes his life. He doesn't even need any talking donkeys. Why? He hears the message.

Rav Yisrael Salanter once passed by a shoemaker's stall late at night and saw that the shoemaker was still there.

"Why are you still working?" he asked the shoemaker. "It's so late at night. Why don't you go home?"

"Because as long as there's oil in the lamp," said the shoemaker, "there's work to do."

What a stunning statement! thought Rav Yisrael Salanter. As long as there is oil in the lamp, as long as the neshamah burns within us, there's still work to do. Rav Yisrael Salanter heard the message delivered to him through the mouth of a simple shoemaker. Why? Because he was open to it. He was receptive. We all get messages, but some of us just let them go by unread.

45 נכשלים בדרכי ה' וצדיקים ילכו במ ופועים יכשלו במ (הושע יד י).

דרכי ה' הן דרכיו בהנהגתו כפי שניתנו לנו להשיג. כל מה שמגיע להשגתנו מכל הסובב אותנו, בין השגות השכל ובין השגות החושים - שלוחי ה' המה, ולשם לימוד ניתנו לנו. כל דרכיו ית' בהנהגתו - סיעתא דשמיא הן בשבילנו כדי ללמד לנו את דרכי האמת.

ישירים הם דרכי ה': כששואל אדם לדרך, ומשיבים לו שהיא ישרה, הפירוש הוא שהיא דרך שילך בה ולא יוכל לטעות. כי אין לנטות ימין ושמאל. ילכו במ: ברוחניות ההליכה הנכונה היא העלייה. הצדיקים מסתייעים בדרכיו ית' לשם עלייה.

ופושעים - הם הפושעים בבחירה - יכשלו במ: נכשלים בדרכי ה' ללמוד מהם את השקר במקום האמת.

בחירה רעה - פשיעה

לא שייך לתת מכשול לפני הבוחר. ה'מכשול' שבבחירה הוא הפשיעה של הבוחר. והבחירה לבדה היא הקובעת מיהו הצדיק, ומיהו הפושע שהולך אחרי רצונותיו ואחרי שרירות לבו. הפושע מקבל אותם הכלים ממש כמו הצדיק - כל הכלים של הסייעתא דשמיא; וכל אחד ואחד משתמש בכל כליו, היינו בכל אשר ישיג בחושי ובשכלו, אלא שהצדיק משתמש בהם לעלייה, והפושע משתמש באותם הכלים ליכירה - צדיקים ילכו במ, ופושעים יכשלו במ.

ואין כל פשרה בין שתי אפשרויות, אלו של הבחירה האדם הינו המיד או עולה או יורד. הבינוני הוא זה שמצבו משתנה, לפרקים עולה ולפרקים יורד, היינו שהוא צדיק ופושע לסירוגין, אבל בכל רגע כשהוא לעצמו לא יתכן שיהיה בינוני בבחירתו, אלא הוא או צדיק או פושע.

ונראה לבאר עוד ענין אות י שהוציא יעקב אבינו משמו של עשו, על פי מה ששינונו בגמרא (ברכות סא): "דרש רב נחמן בר רב חסדא, מאי דתיב (בראשית כו) וייצר ה' אלקים את האדם בשני יודין, שני יצרים ברא הקב"ה אחד יצר טוב ואחד יצר הרע". מבואר מזה כי היצר טוב והיצר הרע שניהם רמוזים בשני יודין שבמלת "וייצר". וראוי

It is a mistake to understand Rashi's first interpretation as being the most simple. He cannot be saying that 'Hashem gave the blessing once, and He will continue to give the same blessing again and again.' A blessing is by its very nature everlasting, so it makes no sense to say He will repeat giving what a person already possesses. The full understanding of Rashi hinges on the disparate nature of a Jew and a gentile, which is reflected in the difference between the blessings given to Yaakov and Eisav.

Different Mindsets

In the Temple, Shlomo HaMelech asked that Hashem treat the prayers of Jews and non-Jews differently. A Jew should only be answered if he merits it, but a gentile should always be answered. Rashi explains:

The gentile mindset begins with the assumption that he has rights. "And they called out to God with force" (Yonah 3:8). If they do not get what they think is fitting, they have complaints. Eisav, therefore, had to be given a blessing that he could always count on; one that did not depend on his merit. "Behold, your dwelling place will be from the fattest

of the land, and from the dew of the Heavens" (Bereishis 27:39). Rashi identifies this as the lush and beautiful peninsula of Italy. This is Eisav's habitat; it will remain fertile and productive all his days.

52 A Jew, on the other hand, recognizes his responsibility to do what is right, and in the event that his prayer is not fulfilled he will automatically understand that it is he who is lacking, not HaKadosh Baruch Hu. A Jew must constantly strive to earn the blessing of the Ribbono Shel Olam, and each individual is periodically examined to see if he is indeed still worthy of the blessings he receives. The Gemara in Rosh Hashanah (16a) records a four-way debate on how frequently these examinations take place. Whether it be once a year, once a day, every hour, or every minute, a Jew has no guarantee that just because he received a blessing yesterday, he will receive it again today. Yitein veyachzor veyitein. HaKadosh Baruch Hu will give, and give again, each time according to the merit of the recipient. This blessing was tailor-made for Yaakov, to ensure that he would keep striving for the highest levels.

53 Indeed, even Eisav's blessing assists Klal Yisroel by spurring them on to greater spiritual achievements. The very end of Eisav's blessing states, "And it will be when you are aggrieved, and you shall cast off his yoke from your neck" (Bereishis 27:40). The moment Yisroel does not live up to the birthright that Yaakov took from Eisav, the tables are turned and Eisav is given permission to rule over the Jews. This threat helps keep the Jewish nation in line.

54 The Vilna Gaon, זצ"ל, said that all the blessings that Klal Yisroel ever received and will ever receive are included in Yitzchak's brachah to Yaakov. However, we must be deserving of the brachos in order to receive their full benefit. This is similar to a person who approaches a tzaddik for a brachah, and later complains that the blessing went unfulfilled. Hakadosh Baruch Hu pours His infinite bounty into the world at all times, but in order to benefit from the blessing, we must make ourselves a kli, a vessel, to receive what He is giving. The capacity of our vessel to receive is proportional to the amount of mitzvos and maasim tovim (good deeds) that we perform, and the Torah that we

learn. Therefore, to fully merit the great blessings that have their root in Yitzchak's original brachah to Yaakov, we have to continually work to ensure that we are fit to receive them. Only then will we be able to fully enjoy the 'fat of the Land', and come to realize the full extent of our glorious inheritance, which vastly outdoes, both in quality and quantity, the benefits that Eisav gleans from the blessing he received.

הדנה אמרו (מ"ד טו) שבשעה שנתרעם עשו על הפסד הברכות, ביקש יצחק מהש"ת שיסכים על ידו, לברך את עשו, ואמר לו (יצחק להקב"ה) יתכן? (כלומר יהיה לו חן להתברך), אמר לו (הקב"ה) רשע הוא! אמר לו (יצחק) בל למד צדק? לא כיבד את הוריו? וכו'.

הרי זה ממש כמו שכתבנו, שהגם שנסתלק מעשו סיבת הבכורה, שהרי מכרה ליעקב, מ"מ נשאר לו סיבת כיבוד אב, ומכאן זה רצה יצחק להאציל לו ברכה, ואפ"כ לא הסכים הש"ת על ידו לברכו, ואילו יעקב זכה בברכות מחמת היותו עוסק בתורה תדיר, וכמו שאמרו במדרש (מ"ד טו, ה) אמר יעקב, ע"י שהייתי עוסק בתורה שנמשלה כמים, זכיתי להתברך בטל וכו', עיי"ש.

והנה אם היה יעקב מקבל את הברכות בשופי, ללא שיצטרך לרמות את אביו, הרי שלא היה שום סיבה לעשו לפצות פיו ולערער על הברכות, וכמו שמצינו בישמעאל שלא קיבל מאומה מאברהם, ולא היה לו שום טענה ע"ז, ואין לכלל ישראל שום קשר עם ישמעאל, כך היה נעשה בין יעקב לעשו - לולא הרמאות - שיעקב היה הממשיך של יצחק, ואילו עשו לא יהיה לו שום שייכות ליעקב ולדורותיו הבאים אחריו.

אולם מאחר שיעקב היה אחרון שבאבות, ויצאו ממנו י"ב שבטי י"ה אשר מהם נתהוו כלל ישראל, סיבב'ה' שקבלת הברכות תהא ע"י רמאות, ועשו יתמרמר ע"ז, ומתוך כך מברכו יצחק בברכה אשר היא סיבה גדולה ליעקב להיות מוכרח להתמיד בקיום התורה ומצוותיה.

שהרי לאחר שבכה עשו וצעק צעקה גדולה ומרה, ורצה יצחק לברכו, ולא הסכים הקב"ה על ידו, מצא יצחק עצה לנחם את עשו מעט, וכך אמר לו, והלא מאחר שכל עיקר זכות יעקב בברכות באה לו מכח היותו עוסק בתורה, א"כ "והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך", ופירש"י, כשיעברו ישראל על התורה ויהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל, ופרקת עולו מעל צוארך.

49 התנאי בברכת יעקב

ויש להתבונן, הכיצד זה רוצה יצחק להתנות תנאים בברכת יעקב לאחר שכבר נתנם לו והסכים הקב"ה ע"י? אלא כך אמר יצחק, מאחר שכל עיקר

הברכות ברמאות בא לו ליעקב, א"כ יש לו לעשו טענה צודקת לבקשם עבורו, אמנם מאחר שהסכים הקב"ה ע"י שיעברו הברכות ליעקב, וזאת מחמת עסקו בתורה, א"כ אין בכחו להוציאם ממנו, אך בזאת פייס יצחק את עשו אשר הברכות ליעקב יהיו רק באופן שתתקיים בידו סיבת קבלת הברכות, והוא קיום התורה בכלל, ותלמוד תורה בפרט!

שמה תאמר שמגרעת היא לישראל הקשר התמידי הלזה בין יעקב לעשו? לא ולא! ואדרבה ברכה נוספת היא לנו, זכות גדולה זיכנו הש"ת בזה שלקח יעקב את הברכות במרמה, ועיי"כ היא מוכרח להיות תלוי תמיד בעשו, מפני שע"ז יהא יעקב מוכרח תמיד לקיים את רצונו ה' ולשמור חוקיו, ואם לא יעשה זאת, הרי עשו אורב לו בפתח ורדה בו!

הנה באמת יש לנו לשוב ולהתבונן בכל מהלך נתינת הברכות ליעקב, מדוע זה היה צריך להיות בדרך כה נפתלה? והלא מאחר שהש"ת ייעד את יעקב להמשך דרך האבות (וכפי שנמסר לרבקה ברוה"ק) א"כ מה טעם היה היו הברכות צריכים לבא ליעקב בדרך של מירמה וגניבה כביכול, והלא היה יכול להאמר לרבקה או ליצחק ברוה"ק, לפני שנתכוין יצחק לתת הברכות לעשו, אשר רצונו הוא ליעד את יעקב לקבלת הברכות, ואז היה הכל הולך למישרים.